

CRTICA O VINCU BOGOLJUBNIH PISAMAH ILI PONEŠTO O ODNOSU JAIĆ – KANIŽLIĆ – MULIH

Zlata Šundalić

1. UVODNA ISPRIKA

Na prošlogodišnjem je znanstvenom skupu u Slavonskome Brodu u povodu 200. godišnjice rođenja Marijana Jaića¹ (1795.–1858.) podnijeto 18 priopćenja o njegovu teološkom, glazbenom, književnom i književno–prijevodnom radu. Kako mi tekstovi s toga simpozija nisu bili dostupni, postoji mogućnost da u svom radu, iz neznanja, istražujem ono što je već načinjeno. Ako spomenuta mogućnost nije samo to — mogućnost, nego i stvarnost, onda se zbog toga uvodno ispričavam.

2. POPULARNOST JAIĆEVA VINCA BOGOLJUBNIH PISAMAH

U programu² znanstvenog skupa o Marijanu Jaiću piše da je gospodin Slavko Habni govorio o *Bibliografskim osobitostima Jaićevog »Vinca«*. Tako je naslovljen tekst sigurno donio obilje podataka o izdanjima ove knjige. Mi sebi ovdje, ipak, dopuštamo kratko podsjećanje.

Prvo je izdanje *Vinca bogoljubnih pisamah*³ tiskano 1827. godine. Josip Bösendorfer kaže: »Ovaj je imao nečuven uspjeh i doživio preko 20 izdanja.«⁴

U Nacionalnoj i sveučilišnoj biblioteci u Zagrebu bibliografija *Vinca* započinje godinom 1830, dakle, drugim izdanjem, a završava izdanjem iz 1903. godine, koje bi prema podacima u *Građi za hrvatsku retrospektivnu bibliografiju knjiga* (1835–

1940), *Knjiga 9 – Iz(vod)–Kalendar I* (Zagreb 1987; Nacionalna i sveučilišna biblioteka)⁵ trebalo biti dvadeseto izdanje.

U odnosu na brojna izdanja Jaićeve knjige željeli bismo pripomenuti da je potrebno pozorno čitanje i podataka koji čine impresum, kao i same knjige, jer na primjer, šesto izdanje ima dvije verzije: naslovnice su im iste (*Vinac | Bogoljubnih pisamah /.../ sada veche shesti put | na svitlost izdan |* Budim 1846; Tiskopisom Ivana Gyuriana, i Mart. Bago; potcrt. Z. Š./), ali ne i sadržaj — jedna verzija kao dodatak donosi *Nacsin za Csiniti P u t K r i x a*, a druga *Kratki nauk od zakona Kerstjansko–katoličanskoga*.

Kako se odnositi prema navedenim knjigama — radi li se o jednom izdanju ili o dva?

Donosimo još jedan primjer: u *Građi za hrvatsku retrospektivnu bibliografiju knjiga*⁶ piše da je dvadeseto izdanje *Vinca* iz 1903. godine, a na ovitku *Vienca bogoljubnih pjesama*, koji je u vlasništvu Franjevačkog samostana u Osijeku, zapisano je da je također riječ o dvadesetom izdanju (*»/.../ sada već dvadeseti put i mnogostrano izpravljen na svjetlost izdan /.../«*), ali godina izdanja nije 1903. nego 1904. Podrazumijevaju li razlike u godinama izdanja i one sadržajne, ne znamo, jer takvu komparaciju nismo načinili.

Moglo bi se na temelju dva navedena primjera zaključiti da određivanje broja izdanja Jaićeve *Vinca* i nije tako jednostavan posao.

O popularnosti ove knjige ne svjedoče samo brojna izdanja, nego i broj prodanih knjiga. U Predgovoru Izdavatelja dvadesetom izdanju iz 1904. godine čitamo: »ako pako samo još mimogred napomenem, da je od pomenutog djelca (misli na *Vinac* — op. Z. Š.) već prieko 120.000 iztisaka među pobožnim hrvatskim narodom razprodano, tad punim pravom reći mogu: da je *Vienac bogoljubnih Pjesama*, ljubimac naroda hrvatskoga, (...)«.⁷ Pri tome ne trebamo zanemariti ni činjenicu da je opseg, broj stranica *Vinca* sa svakim novim izdanjem postajao veći. Na primjer, drugo izdanje iz 1830. godine broji 170, a dvadeseto izdanje iz 1904. čak 519 stranica.

Dodajmo ovim brojčanim podacima i jedan drugačije naravi. U svojoj je knjizi *Zlatni danci*⁸ Jagoda Truhelka progovorila i o lektiri svojih junaka. Za našu je temu zanimljiv starac — Višnjin didak — koji u svom seoskom domu ima dvije knjige: prva je *Satir iliti divji čovik*, a o drugoj nešto više doznajemo iz ovih rečenica:

»Šta sam rekao: Kao pop čita. (misli na unuku Višnju — op. Z. Š.) A sad ovu knjigu uzmi, iz nje se čak može i pivati.

I pruži pred Anicu i Višnju drugu knjigu, podebelu staru i već pocrnjelu u naokolo oglodanim poispucalim koricama.

— *Vinac bogoljubnih pisama*, čitale Višnja i Anica u po glasa.

— *Bogoljubnih pisama!* ponovi starac zadovoljno. Iz ove knjige Višnja svako veće mora didaku da čita, jer već slabo vidim kraj svijeće.«⁹

I ovaj literarni podatak govori, dakako na svoj način, o istom onom o čemu su govorili i brojčani podaci — Jaićev je *Vinac* bio omiljeno štivo puku.

3. KAKO JE NASTAO VINAC BOGOLJUBNIH PISAMAH

Da tekstovi sakupljeni u *Vincu bogoljubnih pisamah* nisu u cijelosti plod Jaićeve književnoumjetničke kreacije, zabilježeno je u gotovo svim radovima koji se bave ovim piscem. Stanovite se razlike javljaju u onom trenutku kada se želi odgovoriti na pitanje — iz kojih je izvora autor *Vinca* uzimao građu. Odgovor na postavljeno pitanje svrstava radove na temu *Vinca* u najmanje dvije skupine:

- prvoj bi pripadali oni proučavatelji koji u izvore *Vinca* ubrajaju pjesmaricu *Bogoslavne pismice na poštenje bl. Djevice* (Pečuh 1784.), anonimna pisca, vjerojatno franjevca, i stvaralaštvo Antuna Kanižlića. Na taj način o nastanku Jaićeve knjige razmišljaju: Matija Pavić: »Puk ovih krajeva imao je doduše i prije Jaića i molitvenika i pjesmarica. On je imao Knezovića i Kanižlića, onoga u Ugarskoj, ovoga u Slavoniji al su njihove knjige izašle polovinom 18. vieka i tako već izdale. Pokraj toga opažao se u njih ipak nedostatak pjesama. One su bile pretežno molitvene. Od g. 1784. kolale su od bezimenog pisca (po svoj prilici Franjevca) *Bogoslavne pismice na poštenje bl. Djevice* (u Pečuhu). — Jaić se dakle preduze da sabere u razmjernu celinu i molitve i pjesme za pučku porabu. Molitve je imao u Kanižliću, pjesme većim djelom u navedenoj knjizi od g. 1784. — Tako je nastao današnji *Vinac* god. 1827. te postigao nečuven uspjeh.«¹⁰ i Josip Bösendorfer: »Bilo je i prije *Vinca* molitvenika u Slavoniji, ali su bili razgrabljeni (Knezović, Kanižlić). Od g. 1784. kolale su Bogoslovne pismice na poštenje Bl. Djevice (Pečuh) od nepoznata pisca. Jaić uzeo je molitve iz Kanižlića, a pjesme iz knjige od 1784. i sastavio svoj *Vinac* 1827.«¹¹

- drugu bi skupinu činili oni autori koji u *Vincu* vide ne samo Kanižličeve tekstove, nego i dijelove iz knjige *Bogolyubne pjesme* (Tyrnava 1736.) Jurja Muliha. Ovu misao, ali bez konkretnih primjera, nalazimo kod Franje Fanceva: »Spomenuto je, da je g. 1733. došao Kanižlič iz Zagreba u Požegu, i jedna od njegovih najznatnijih dužnosti bila je katehizacija. Kao ranije Krajačević i Muliha a kasnije Reljković, tako i Kanižlič znade, da naš narod najvećma voli pjesmu i da pjesmu najlakše pamti. (...) Kako će *Bogoljubne pisme* o. Jurja Muliha valjda sadržavati i pjesama, kojih nije Muliha ispjevao, tako nije možda ni nevjerojatno, da će i koja Kanižličeva pjesma biti ušla već u ovaj zbornik.«¹²

Tome Matića: »Godine 1736., dakle potkraj prvoga boravka Kanižličeva u požeškom kolegiju, izišla je u Trnavi crkvena pjesmarica *Bogolubne pisme za probuditi u srcu grišnika ljubav Božju i Marijansku*. (...) Prof. Fancev je izrekao mišlene, koje nije nipošto nevjerojatno, da je možebiti i koja Kanižličeva pjesma ušla već u *Bogolubne pisme, /.../ /.../* no moguće je dakako, da je Kanižlič i tuđe pjesme iz *Bogolubnih pisama* prerađivao za svoje molitvenike.«¹³, Ivana Fučeka,¹⁴ Josipa Bratulića: »U Trnavi 1736. izašla je knjiga Jurja Muliha *Bogoljubne pisme*. Vjerojatno su u nju uvrštene i neke Kanižličeve pjesme. /.../ Brojne su Kanižličeve pjesme ušle u razne druge molitvenike, a posebice u popularni zbornik Marijana jaića *Vinac bogoljubnih pisamah*, koji je do početka XX. stoljeća izdan u dvadesetak izdanja«.¹⁵

A što o nastanku *Vinca bogoljubnih pisamah* kaže sam autor Marijan Jaić? On je u Opomeni Na Shesto ove Knjixice Izdanje zapisao: U ovu sverhu sabraha ja, i postavih u neki Red, ovi, tako nadpisani: Vinac bogoljubnih Pisamah, — pridavshi misne, i ostale potribite molitvice iz Kanixlicha ponajvishe knjige; i to za sada josh starim pravopisom, a kadse u shkole opchno uveo bude, ondachese i s' novim utishtiti.¹⁶

Na temelju izloženoga možemo zaključiti: izvor koji neizostavno navodi i prva, i druga skupina proučavatelja *Vinca*, i sam Jaić — jest književna ostavština Antuna Kanižliča. Iz Kanižliča se uzimaju *potribite molitvice*, kaže autor, ali to ne isključuje i uzimanje iz nekih drugih knjiga. Što je i na koji način Jaić preuzimao iz knjiga Kanižličevih, te iz *Bogolyubnih pjesama* Jurja Muliha, pokušat ćemo pokazati u tekstu koji slijedi.

4. USPOREDBENO ČITANJE

U ovom smo se radu najvećim dijelom služili drugim izdanjem *Vinca* iz 1830. godine¹⁷ (jer prvo iz 1827. nismo uspjeli nabaviti!), konzultirajući ponekad i neka kasnija izdanja, zatim Kanižličevim katekizmom *Mala i svakomu potribna Bogoslovica, to jest Nauk kerstjanski (...) Pritiskanye peto* (Ternava 1773) i molitvenicama (*Utocsiscte Blaxenoi Divici Mariji* /Mneci 1759/, *Bogoljubnost molitvena na poshtenje prisvete troice jedinoga Boga, Blaxene Divice Marie i svetih* /Budim 1794/), te Mulihovim *Bogolyubnim pjsmama* (Tyrnava 1736.).

Bogolyubne su *pjsme* Jurja Muliha objavljene 1736. godine, a prvo izdanje *Vinca bogoljubnih pisamah* Marijana Jaića 1827. — gotovo jedno cijelo stoljeće kasnije. To ipak nije prepreka pojavljivanju i nekih Mulihovih pjesama (bilo bi možda uputnije reći — i nekih pjesama iz Mulihove knjige — jer postoji pretpostavka da ih sve nije ispjevao sam Mulih, nego da ih je preuzimao i iz drugih knjiga!) u Jaićevu *Vincu*.¹⁸

U Mulihovoj su knjizi pjesme jednostavno određene brojevima od 1 do 28; njih čak 10 pronašli smo i kod Jaića. Pri preuzimanju tekstova Jaić je bio dosljedan u metričko–strofičnom preoblikovanju i u skraćivanju pjesama — od 10 pjesama samo jedna to ne potvrđuje. Pjesnički materijal izgleda ovako:¹⁹

Jaich, VBP (1848), Pisma pozivanja na Pokoru

11 strofa; stih označen zvjezdicom; /96–97/

1. O Grišniče! ah! Bog ima *štobom dugo us-
terplenje; *jer s' načinih tebe svima *zvao
jest' na Oproštenje.
2. Kolikosi od Pokore, *Božji Ričih dosad čuo?
i ganutse još nemore *serdce tvoje tvrdo
i gluho.

Mulih, BP, Pjsma IV. Od S. Pokore.

Pozivajucs tverdokornoga Gričnika, i ucsecs na
csiřtu Jzповід

32 strofe; katren; /10–14/

1. Grični csovik! Bog jur ima,
Dugo z–tobom uzterplenye,
I z–nacsimi tebe řvima,
Gluha zove na prořctenye.
2. Koliko ři Boxjih ricsih,
Ti u Cerkvi dořad csuo,
Ali u řerdce tvoje unityi,
Niřu mogle; jer bih gluho.

3. Kadse u Cerкви navistjiva, * s' Oproštenjem
Blagdan tebi; grišna tebe Bog poziva * na
Pokoru onda k'sebi.
4. Kad za mertvoga koga zvona, * glas žalostni,
zvoneć daše; * onda tužnim glasom ona, *
u serdceci udaraše.
5. Bog na serdca tvoga vrati, * često kuca i
govori * uničimi nezakrati *jasam dušo,
Ja otvori.
6. Jošte sada opominam: *Ispovidi neodvlači;*
Padi tužan na kolina, * grihe tvoje gorko
plači.
7. Idi prid Ispovidnika; *prid njim čisto i brez
laži; *jer otajnoj rani lika * nejma, Rane
tvoje kaži.
8. Nemoj sakrit grih prid njime; *jer sad prid
njim grih sakriven, * prid Svitomće biti
svime *na dan sudnji on odkriven.
9. Idi; Bogte zove, slidi; *I u duhu ponizno-
sti, *plaćuć grihe ispovidi, *dokle sja
dan od milosti.
3. Kad proŕctenye, i fvecsani,
Biŕce dan od poboxnoŕfi,
Glaŕfi onda tebi dani,
Jeŕu Boxje od miloŕfi.
4. Kad za mertvim zvona kojim,
Glas xaloŕfni zvonecs daŕce,
Tuxnim onda xvekom fvojim,
Serdce tvoje udaraŕce.
(5.)²⁰
6. Bog na ŕerdca tvoga vrati,
Cseŕfo kuca, i govori:
Unityimi nezakrati,
Jaŕam jaŕam duŕco otvori.
(7,8,9,10.)
11. Ah ŕeto csinis duŕco lina?
Dalye ŕpovid ne odlacsi,
Padni tužna na kolina,
Grihe tvoje gorko plači.
(12.–25.)
26. Klekni prid Jzpovidnika,
Kako griŕcna Mandalina,
Pravog onda namiŕfnika,
Jŕŕiker ŕta Boxjeg Sina.
(27.)
28. Prid csovikom neŕfidiŕse;
Grih prid jednim ŕakriveni,
Na dan ŕudnyi ŕve vidiŕe,
Prid ŕvim bitese odkriveni.
(29.–32.)
- 21

10. Misliš hoću, ali kada? *veliš hoću sutra,
sutra: idi danas, idi sada; *dočekašli
tko zna, jutra. –
11. Idi; Bogti obećaje *prostit sad jer morebi-
ti; *vrime, koje tebi daje najposlidnje ho-
će biti. –

Jaich, VBP (1830), Pisma III.

7 strofa; distih; /31/

1. Zdravo Sunce boxanstveno! koje krushnim pod ob-
lakom; ovdí sivash sakriveno; od dobarah sviu zrak-
om.
2. Ovdí tvoje jest Boxanstvo, i Boxanstva sve kriposti;
I zajedno Csovicsanstvo, ovdí vrutak jest milosti.
3. Prie smerti, za skazati, tvoju lyubav uxexenu;
Da nam Tila tvoga dati, hoti za nje uspomenu.
4. Onje dushah gladnih hrana; onje pomoch u nevolji; –
u napasti onje brana, na csas smerti lik najbolji.
5. Zato kripko virujuchi, csesto njega mi primajmo; –
I u njega uffajuchi, na pomochga zazivajmo.

Mulih, BP, Pjsma V. Od Prislavnoga Sakramenta,
ili Svetotajftva Tila, i Kervi G. N. J.

31 strofa; katren; /14–18/

1. Zdravo funce Boxanftveno!
Koje kručnim pod oblakom,
Ovdí fada fakriveno,
Svihu dobar fivač zrakom.
2. Ovdí tvoje jeft Boxanftvo,
I Boxanftva fve kripofiti,
I zajedno csovicsanftvo,
Z–slavom vicsne od fvitlofti.
3. Prie fmerti za kazati,
Tvoju lyubav uxexenu
Tila tvoga dar nam dati,
Hotih za nye upomenu.
(4.–27.)

6. O Isuse xivi Kruche! Ti nas kripi, ti nas brani;
I u smertno vrime dushe, nashe csuvaj i sarani.

7. Da budemo mi gledati, vridni Tebe brez prilike;
I za ovi dar pivati, Tebi falu! na sve vike.

Jaich, VBP (1848), Pisma od Griha smertnoga

10 strofa; stih označen zvjezdicom; /97–98/

1. Dušo grišna! kudćeš? stani, grišit veće pri-
stani. Štoje smertni grih, procini; i pro-
tresi što zla čini; *Štoje? zlo jest sverh zla
svega; i nemerziš još na njega? * *Volim prie
da me nie, nego Grihu pristati.*
2. Ah procini! što zla čini jedan samo smertni
grih. Smiče Božje dar milosti, koja takve je
Vridnosti: *Da jednaka je njoj Cina; Muka i
Smert Božjeg Sina. **Volim.*
3. Ah procini! U njemuse nahodeći; nećeš život
vičnji steći, *jersu mertve brez Milosti sve Mo-
litve, i svi Posti. **Volim*

28. O Jffu je xivi kruće!
I millofi fvake vrillo,
Daruj ovim darom duće,
Dajim uxivat tvoje Tilo.
(29.–30.)

31. Da budemo Te gledati,
Mi doftojni brez prilike,
I za ovi dar pivati,
Falu Tebi na fve vike.

Mulih, BP, Pjsma IX. Od fmertnoga griha

13 strofa; oktava; /25–27/

1. O zlocsudi! csovik ludi!
Koga nie griha ftrah.
Kamo hittiće tuxan? ftani;
Grifcit jedan put pri ftani,
Ako doftad znao ni fi,
Slučaj, fctofu fmertni gri fi.
Ah procini, fcto zla csini
Du fci jedan fmertni grih.
2. *Ah procini! fcto zla csini,
Du fci jedan fmertni grih, (...)*
3. *Ah: Zgubi Boxje dar milof ti,
Koja takve je fi vridnof ti,
Da jednaka nyoj je fi cina,
Muka, i fmert Boxjeg f ina.*
(4,5.)
6. *Ah: Du fca u zlocsji griha fmertna,
Csini dobra dilla mertva,
Mertve molbe je fu, i po fi,
Brez xivota od milof ti.*

5. Ah procini! što učini grijh od tebe? o da vi-
diš sama sbe *Prid Bogom te jao! sužnja, čini,
kako djavlu, ružna. *Volim.

6. Ah procini! Kadse u njem nasladjuješ, Božje
Oči pogerduješ; *Kojе svaka vide čisto; misli,
dila, svako misto. *Volim.

7. Ah procini! hoćeš, o žalosti! opet, da Isu-
kerst bude propet. *Rane svete još ponavljaš;
pod noge ga kano stavljaš. *Volim.

8. Ah procini! tvoj na koncu život visi, sad živ
jesi, za čas nisi; *Date nagla smert pritisne;
kud jao! uvik tisne? *Volim.

9. Ah procini! Bog milostiv, i pravedan, kara na
vik za grijh jedan. *Kakoje zlo to veliko, koje
kara Bog toliko. *Volim.

10. Ah procini! Biži zlo od svakog veće, jere
Dobro Bog najveće *Pridostojan, dase ljubi, po
grihuse ruži, i gubi. *Volim.

Jaich, VBP (1830), Pisma pod S. Missom. VI.

15 strofa; tercet; /23–24/

N a P o c s e l u.

1. Faluchemo Bogu dati, i s' pametjom s'kupljenom
Svetu Missu posluhati; sa svom nashom
spomenom:
Isusovu slavit muku, tu imamo sad odluku.

4. Ah: Boxanjvenu grijh priliku,
Svu pomerfi na csoviku,
Csini nyega priružnoga,
Duhu iz pakla prilicsnoga.

(7, 8.)

9. Ah: Kada Boga uvridyujes,
Nyegve ocsi pogerdujes,
Jere vidi ov fve csifto,
Misli, i dilla fvakio mifto.

10. Ah: Boga bezobrazno ofavlyas,
I kaono pod noge fjavlyas,
Koj z–fvitom gofpuduje,
I fvakite scas daruje.

(11.)

12. Ah: Xivot tvoj na koncu vi fi,
Danas je fi, futra ni fi,
Kadga nagla fmert utergne,
Kuda du fcu grihti vergne.

(13.)

–

–

Mulih, BP, Pjsma XIII.

30 strofa; sestine; /34–41/

N a p o c s e l u S v e t e M i f s e

1. Falucsemo Bogu dati,
I z–pametjom skuplenom,
Svetu Mi ffu poslu fcati,
Sa fvom na fcom f pomenom,
J ffu fov, slavit muku,
Tu imamo fad odluku.

2. Otcse Boxe! tvoga sina, Tebi prikazujemo!
Tebe nasheg Gospodina, po njem mi poshtujemo;
Po njem' tebe, sad slavimo, i za dobra sva falimo.

N a G l o r i a .

1. Sladkim glasom zapivajte; Dushe raja slavnoga;
I svi ljudi odpivajte, serdca dobrovoljnoga,
Slava Bogu na visini! a mir ljudima na nizini.

2. Boxe Otcse svemoguchi! svite serdцем slavimo;
I tebise klanjajushi, falu vazda dajemo;
Gospodine! koi jesi, Kralj prislavni na nebesi.

N a E v a n g e l j e .

1. Evangjelje jesu ricsi, s'kim Isus nas ucsi,
Kojim putem valja ichi, blaxen tkose naucsi:
I nebesko ovo sime, on u plodno serdce prime.

N a C r e d o .

1. Vjerujem u Otca Boga, Stvarih svih Stvoritelja;
I u Sina njegovoga, svita Odkupitelja,
Virujemo u Svetoga, treche sobstvo Duha Boga.

2. Otcse boxe tvoga fına,
Tebi prikaxujemo,
Tebe načeg Gošpodina,
Po nyem mi počtujemo,
Po nyemu Tebe, fad slavimo,
I za dobra fva falimo.

(3.)

N a G l o r i a i n E x c e l s i s .

4. Z–Sladkim glašom zapivajte,
Duhi Raja slavnoga,
I fvi lyudu odpivajte,
Z–ferdca dobrovolynoga;
Slava Bogu, na vi fini,
A mir lyudem na nizini.

5. Boxe Otcse fvmogucsi!
Svite z–serdцем slavimo,
I Tebi fe klanyajucsi,
Falu Tebi dajemo,
Gošpodine, koji je fi,
Kraly prislavni na nebe fih.

(6, 7.)

N a E v a n g e l y e .

8. Evangyelye je fu ricsi,
Z–kimi Jffus nas ucsi,
Kojim putem valya ityi,
Blaxen tko fe naucsi,
I Nebesko ovo fime,
On u plodno ferdce prime.

(9.)

N a C r e d o .

10. Virujemo u Otca Boga,
Stvarih fvih Stvoritelya,
I u Sina nyegovoga,
Svita Odkupitelya,
Virujemo, u Svetoga,
Tretje Sobftvo Duha Boga.

2. Pokom' Isus uputise, radi nashe ljubavi;
Od Marie porodise, da od pakla izbavi;
Umro jest, a pak sada, na desnici Otca vlada.

3. Kadse od mertvih, probude, sudit mertve i xive;
Od onuda dosho bude, za pokarat grishnike,
A uvike pribivati, pravedneche sobom zvati.

N a O f f e r t o r i u m .

1. Boxe Otcse nash ljubljeni! primi ovi sveti dar,
Koji serdcem ponixeni, stavljamoti na Oltar;
Da budemo, Ti ucsini, ponjem uvik tvoji sini.

2. Tvoju volju daj spuniti, i po tvojoj milosti,
Dushu, tilo saraniti, griha duge sve prosti.
Daj nam' napast pridobiti, i slobodnim od zla biti.

N a S a n c t u s .

1. Svet, Svet, Svet Bog nash Gospodin, Kralj Sabaoth
primoxan;
Sveto Trojstvo: Otac, Duh, Sin, komu svit jest
podloxan
Boxe! punna, jest velike, Nebo, zemlja tvoje dike.

11. Po kom Iffus uputi je,
Radi na je lybavi,
Od marie porodi je,
Da od pakla izbavi,
Umruo je ft, a pak sada,
Na de f n i c i O t c a , v l a d a .

12. Kad je od mertvih fvi probude,
Sudit mertve, i xive,
Od onuda dojt i bude,
I pokarat gri f n i k e ;
A u v i k e , p r i b i v a t i ,
pravednesce z- f o b o m z v a t i .

(13, 14.)

N a P a t e r N o f t e r .

21. Boxe Otcse na j c lyublyeni!
Kralyu Neba Najvecsi,
Nek vas Jme fvit f n i x e n i ,
Sveti tvoje slavecsi,
Da budemo, Ti ucsini,
Sad i uvik tvoji f n i .

22. Tvoju volju daj spuniti,
I po tvojoj milof i ,
Dufcu, i tilo nahraniti,
Griha duge fve prof i .
Dajnam, nap ft pridobiti,
I slobodnim od zla biti.

N a S a n t u s .

15. Svet fvet fvet Bog na j c G o f p o d i n !
Kraly Sabaoth primoxan,
Sveto Troi f v o : O t a c , D u h , S i n ,
Komu fvit je ft p o d l o x a n ,
Boxe puna, je ft v e l i k e .
Nebo, zemlya tvoje dike.

(16, 17.)

Jaich, VBP (1830), Pisma I.

Uzdisanje dushe pokorne k'Isusu.

13 strofa; distih; /25/

1. O Isuse! uspomena, prisladkoga tvog Imena;
Kako punna je radosti, utishenja, i sladosti!
2. Nit' izrechi jezik ovo nit' izpisat moxe slovo,
Ona samo znade dushe, koja tebe srichno kusha.
3. Tisi radost u xalosti, tisi sunce u tavnosti,
Vishje neg' ja mogu xelit, time moresh razveselit.
4. Zato cvilech sadse kajem, jer shto svit jest sad pozna-
jem; csim' on vishe mene pitta, timje xelja manje
sitta.
5. Sve imajuch, osim Boga, dusha moja jest, uboga:
Nejma mira ni pokoja; Bog je pokoj ljubav moja!
6. Serdce moje! leti cvili! das' ukaxe Isus mili:
Uzdishuchi moli, prosi, vapi, biser suzni rosi.
7. O Isuse! gdisi kaxi, Tebe serdce moje traxi;
Tebe obdan, i u nochi; xele vidit moje ocsi.
8. Od rumenih meni gorah, nebilise xeljna zora,
Dokle tebe neimam prie, zora meni, zora nije.

Mulih, BP, Pjsma XIV. Uzdiŕceny K–pridragomu

Jffu fi prisladkomu nyegomu Jmenu.

29 strofa; katren; /45–49/

1. O Jssuse! uŕpomena,
Prisladkoga tvoga Jmena,
Kako puna jeŕt radoŕti,
Utiŕceny, i sladoŕti.
(2, 3, 4.)
6. Nit izrecsi jezik ovo,
Nit izpiŕat moxe slovo,
Ona iŕto znade duŕca,
Koja Tebe ŕricsna kuŕca.
5. Tiŕi radoŕi u xaloŕti,
Tiŕi ŕvitloŕt u tamnoŕti,
Vecs neg moxe duŕca xelit,
Ti nyu moxes razveŕŕelit.
-
-
7. Serdce moje! uŕta otvori
Kako umies ŕad govori,
Leti, vapi, uzdiŕci, cvili,
Daŕe ukaxe Jffus mili.
8. O Jffuŕe! gdiŕi kaxi;
Jer Te ŕerce moje traxi,
Nejmam mira, nit pokoja
Gdiŕi gdiŕi, lyubav moja?
(9, 10, 11.)
12. Od rumenih meni gora,
Nebiliŕe xelna zora,
Dokle Tebe nejmam prie,
Zora meni zora nie.

9. Kada jasno sunce iztece, ono meni kano recse:
Gdi je tvoje xeljno blago? gdi je Isus sunce drago.
10. Kadmi tavana noch dohodi, jerte serdce nenahodi,
Ja dvostruke terpim tmine, jermi Isus neprosine.
11. Alli shto ja cvilech reko? kajuchise tebe steko;
O Isuse! teb' uxivam, u milosti kad pribivam.
12. O xivotu sladki milli! od menese neodili;
Dusha moja nije xiva, ako tebe neuxiva.
13. Time csuvaj, time kripti, dame napast nezaslipi;
S'Tobom hochu bit' do smerti, s'tobom hochu i
umreti.

Jaich, VBP (1830), Pisma VI.

13 strofa; distih; /82–83/

1. O Mario Majko milla, Majko milloserdnosti!
Koja nisi uzkratila, nikom dara milosti.

Puk. O Mario! uslishime, za prislato tvoje Ime.

13. kada funce jafno iztece,
Ono meni kao recse:
Gdije fi tvoje xelno blago?
Gditje Jffus funce drago?
14. Kadmi merkla noes dohodi,
Jer Te ferdce nenahodi,
Ja dvojftruke terpim tmine;
Jermi Jffus neprofine.
(15.–26.)
-
27. O xivote sladki, i milli,
Od mene fe neodilli,
Ako z–Tobom nepribiva,
Dufca moja nie xiva.
(28, 29.)

Mulih, BP, Pjsma XVIII. Utecsenye gri fene
Dufce k–Marij Majki od miloferdja, gdi fe i
fverfeno pokajanye uzderxava.
15 strofa; katren; /58–60/

1. O MARIO Majko milla,
Majko miloferdnofi,
Koja nif ukratilla,
Nikad dara milofii.
Smilujfe, verhu mene,
O MARIO profim tebe.

2. K'tebi cvili dusha moja, jerju ljuti kolje grih;
I uzdishe brez pokoja, utishiju Majko ti. *O Mario!*
3. O nesrichno ono vrime! kadse s'Bogom raztavih;
Ah! za tvoje Majko Ime, sad me ti neostavi. *O Mar.*
4. Shtome boli serdce, to je: jer proshastog xivota;
Vidim texke grihe moje, ja nevoljna sirota. *O Mario.*
5. Ah kajemse! i prituxno cvilim gorko xalechi;
Jer poger dih ja priruxno, dragog Boga grishechi.
6. Grishit vishje ja nikada, Boxju pomoch prosechi:
Odlucsujem Majko sada, ufano te molechi. *O Mario!*
7. Csistochuse ispovidit, i sveto k'tom xiviti;
Sina tvoga nauk slidit, njega s'tobom ljubiti. *O Mar.*
8. A on dame pomiluje, dami grihe oprosti;
Dami millost josh daruje, moli Majko millosti.
9. Navlastito kada pojdem, na svit drugi sovoga;
I na texki razlog dojdem, Sinka sudca strashnoga.
2. K--Tebi cvili dušca moja,
Jer ucsinih smertni grih,
I uzdišce brez pokoja
Utišciju Majko Ti. *Smil:*
3. O nečično ovo vrime,
Kome z--Bogom raztavih,
Ah za tvoje majko Ime!
Sadme Ti neostavi. *Smil:*
4. Sctome boli serdce to je;
Jerbo grična sirota,
Vidim teške grihe moje
A nijednih dobrotah. *Smil:*
5. Ah kajemše z--serdca moga!
I uzdišem prituxno,
jer uvrilih draga Boga
Dobro moje, ja ruxno. *Smil:*
6. I jer Boga lyubim šada,
I vazdacsu lyubiti,
Gričit necsu vecs nikada,
Prie volyim umriti. *Smil:*
7. Csifocsuše špovidit,
I prigode bixati,
pokorucusu ucsiniti,
Poxelenya zderxati. *Smil:*
8. A Bog dame pomiluje!
Dami grihe oprosti,
Svoju milost da daruje,
Moli majko milosti. *Smil:*
9. Navlastito kada pojtyi,
Bude z--švita ovoga,
I na teški razlog dojtyi,
Boga šudca šrašnoga. *Smil:*
- (10.)

10. Onda kada ja na vrati, stanem vikovicsjnosti; –
Zashtitime draga Mati, skutom milloserdnosti. *O Mar.*

11. Dase mogu po svetima, Sakramenti pripraviti;
I pokripit na smert shnjima, ah! nemojme ostavit.

12. O Mario! o svakoga, virna ti Pomochnice!
Smertne suze serdca moga, sladka tishi Divice!

13. U Isusa, da otvorim, i Marie Imenu,
Prie usta, neg zatvorim, na skrajnomu vrimenu. *O. M.*

Jaich, VBP (1848), Pisma, Od Smerti.

10 odjeljaka; stih nejasan; /165–167/

1. Ljudi umerli što činimo? Je dan put je umer-
ti; ah! koliko još broimo, mi godinah do
Smerti? *nitko nezna, kadće pojt, kadće da-
nak stražnji dojt! *s'ovog svita ljudma pojti
znamo, da je svakdanje; danak četi skradnji
dojti, kadse nadaš najmanje.
2. Kadse čovik na svit rodi, i s'očima progleda;
on ležeći k'grobu hodi; u zibkiga smert
gleda *zibka tužna čovika, lisa nam je pri-
lika; *jerse često zgdaja, i čini, da ditešca
na mliku, zibku na lis smert promini, i na
žalost veliku.
3. Svima kratak je do cerne zemlje put, i do
groba; kad nemisli tko, poserne, u to pade on

11. Dami Jffus moj propeti,
Na fmert dafe pripraviti,
Sakramente fve uzeti,
Ah nemojme ofavit! *Smil:*

(13.)

14. O Mario Ti fvakoga,
I moja pomocsnico!
Gorke fuze ferdca moga,
Primi sladka Divico. *Smil:*

12. U Jffu fa da otvorim,
I Marie Jmenu,
Prie ufta neg zatvorim,
Na ftraxnyemu vrimenu. *Smil:*

Mulih, BP, Pjsma XXIII. Od Smerti.

17 odjeljaka; stih nejasan; /72–75/

1. Lyudi umerli feto csinimo? jedan put
jeft umeriti, ah koliko jo fe broijmo, mi
godina do fnerti *Nitko nezna csas, koil
fverha danaa jeft fvojih *Dancse onda
skradnyi biti, kad mislimo najmanje. I
xivotom raztaviti ludo na fe ufanye.
2. Kad fe csovik na fvit rodi, i z–ocsima
pogleda, jo fe u zibki lexecs hodi, k–grobu
fmertga jur gleda *Zibka umerlog csovika
li fa nut jeft prilika *Jere csefto ucsini fe, da
ditecsja na mliku, zibka na lis promini fe,
i na xaloft veliku.
3. Svima kratak jeft do cerne zemlye put,
i do groba, kada nezna tko poferne ono u

doba. *što veseo nečeka, ono tužan dočeka.
*Po visoku prohodeći vrat ulomih on s' verha,
puška, voda grom leteći, života nam je sverha.

4. Eno mladić uzoriti, cvitak lipe mladosti!
znašli štoće od njeg biti? cvate sad pun rado-
sti: posli malo vrimenta, nitimuje Imena; *
Nie u njem veće njega posli malo godišta; što-
je u zemlji? tražitega; cerna zemlja, prah ništa.
5. Gdi Gospoda, starci verli, dragi tvoji sad
gdisu? Eto jesu svi pomerli, trunu, sada u lisu.
*Smert na ništo negleda, vara, kosi brez reda;
*I tebeće privariti, ali neznaš ti, kada? Bog
sam znade; morebiti sutra danas, još sada.
6. Ali prie negse zgodi to, da u vik živimo;
sad u grobje samnom hodi, lik u njemu traži-
mo, *štose čovik ponosi? prah gledajuć znaj
štosi. *Gdi kerv svitla, Ime dika, od Go-
spodstva gdje strah? evo oholój glavi lika,
od zemljice cerni prah.
7. Gdi je oka jasna zvizda, koja tebe zaslipi;
Gljiste u njem viu gnjizda, eto pogled on lipi!
*Gdi obraza lipota? gledat ga je rugota: *
Nie od ruže u njem kervi, ni od mlika biline;
iz njeg verve ružni cervi: zašto duša jao! gine.
8. Gdie blago, koje skupi lakom trudom, i
Strahom? od smertise neodkupi; zadovoljan je

nyeg on doba *Nemocsnici pervi fu, slide
koij zdraci fu. *Na pofteli oni teku, prima-
ko je neganu, mlogi dravi nye priteku, ne-
mocsnici ofšanu.

(4.)

5. Mlad jeft junak uzoriti, slavan, i pun
radofti, vridan biti vikoviti, i nevidit xalo-
fti *Poslye malo vrimenta, niemu vecse ime-
na *nie u nyemu vecse nyega, poslye malo
godifcta, fctoje u zemlyi traxitega? cerna
zemlya, prah, ni fcta.
- (6.)
7. Gdi gofpoda fcarci, verli dragi tvoij,
fad gdi fu? eto je fu jur pomerli. fada trunu
u li fu *Smert nepazi godina, niti na go-
fpodina *Brez razlike na tom fvitu mi fca
fve, i privraca, radoft lyudih vrimentu, na
jad gorki obracsa.
- (8.)
9. Jdi u grobje fada traxit lika, tvoij
krivicaa, gdi ohola fad jeft dika, cvatucsa
gdi lica *Sctofe csovik ponofti prah pogle-
daj, znasc fctof. *Na oholu tvoju glavu fi-
plyi od zemlye prah cerni, i poniznoft ucsi
pravu, na prag csovik je verne.
10. Gdije oka fvitla zvizda, koja tebe
oslipi, u nyem gli fte viju gnizda, eto po-
gled on lipi *Gdi obraza lipota? gledatga
jeft rugota *Nie od rxe u nyem kervi, i
i od mlika biline, iz nyeg verve ruxni cervi,
za fcto du fca nut gine!
11. Gdi bogatca, koje skupih blago z-tru-
dom, i ftrahom, od fmertife neodkupih, za-

s'prahom. *dva, tri lakta zemljice, i četiri daščice, *Jošter beza nikoliko tila za povianje, blagomuje svekoliko, kuća, i pribivanje.

9. Ah moj dragi! drugo blago mi dosele kupimo; kojeće nam biti drago kad prid Sudca stupimo, *Kojćeće nas pratiti, i na Sudu braniti, *To jest naša dobra dila i kerstjanske kriposti, koje duša učinila je u Božjoj millosti.

10. Kolikosi misli sada, blaga takvog stekao?
Da smert na te iz nenada serne, štobi rekao?

*Ah boljesi providi, isad oni Put slidi; *kojim duša bi želila za čas sovoga rastanka, dati bude sve hodila, od svojega postanka.

Jaich, VBP (1848), Pisma. Od Suda.

14 strofa; stih označen zvjezdicom; /167–168/

1. Nejmam mira, ni pokoja *ili jidiem ili piem *smućujese pamet moja *nitse obazrit kuda smiem.
2. Štogod činim; ili sveti, *ili posao drugi slidim; *nemoguse strahu oteti da vas derhtuć, neproblidim.
3. Ako kadme primi sanak; *od strahase probudjujem: *eto; mislim sudnji danak, *glas od strašne Trublje čujem.
4. Otvorese po svud grobiz; *lete s'neba duše svete; *a iz Pakla tužni robi *idu duše sve proklete.

dovoljan jeft zprahom *Mali dio zemljice i csetiri dašesice *I joč beza nikoliko, tila za povijanje, blago to jeft fvekoliko, kucsja, i Pribivanye.

12. Ah moj dragi priatelyu! blago ono kupimo, koje k-fudcu Spaftelyu, kad po fmer-ti fupimo, *Znami bude hoditi, za Rajvicsni dobiti *tofu najca dobra dilla, kerfianska dobrotu, koje dučca jeft csinila, u vrime xivota.

13. Koliko fi, misli: fada takvog blaga z-tekao, da fmert na te iz nenada fupi, fctobi rekao.
(druga polovica 13. odjeljka, 14, 15, 16. i prva polovica 17. odjeljka)

17. Bolye je providiti, onim putem hoditi *Kojjim dučca bi xelila, na csas fvoga razstanka, dabi bila fve xivila, tako, od fvoga poftanka.

Mulih, BP, Pjsma XXIV. Od Dana Sudnyega.

23 strofe; katren; /76-78/

1. Neimam mira, nit radofti
Ali jidem, ali pijem,
Sitfam i fto od xalofti,
Ve ffelecs fe gorko fmiem.
2. Sctogod csinim, fvako vrime,
Sve fe pamet moja trudi,
2. A fany kratak kadme prime,
Glas me od ftrafene trublye budi.
(3, 4, 5.)
6. Otvore fe po fvud grobi,
Sricsne dučce z-neba pridu
I iz pakla tuxni robi,
Dati razlog Bogu idu.

5. Bože mili! odkud dojtí* prid tebeće duša moja? *kudli posli s'tilom pojti! *ah strašna je pravda tvoja!
6. Ako meni veće sada *serdce derhtče, vene, sane? *štoće biti, mislím, kada *dan on strašni meni svane?
7. Kad ugledam Lica tvoga, *one strašno sjajne zrakke; *kad svit vidi serdca moga *zajtajene zloće svake?
8. Kad ugledam slavne Ranne, *koje s'grisih ja ponovih, *kad me Pravda korit stane, *ah kakavće, bit strah ovi?
9. Nemogući ja uteći, *od pravedna tvoga suda; štoću jadan onda reći? *videć sebe krivca luda.
10. Štoću reći? vi planine *na mene se oborite; *I u tavne sad dubline, *nesrećna me zatvorite.
11. Ti paklena Jamo zini! *da nesrićan skočim u te: *I u tvojoj plačem tmíni; *dok sud mine Pravde ljute.
12. Al jere jošmi nisi, *strašni Sudac brez millosti; *uvridjeni s'mojim grisih *Isukerste prosti! prosti!.
7. Boxe mili! odkud moja, Onda dušca pridte dojde? Zato neimam ja pokoja, Mislecs odkud kamo pojde.
-
- (8,9.)
10. Kad zagledam fúnce lica, Od kojega fvitlih zrakah, Ukaxe fje fva krivica, I skrovita dilla fva.
11. Kad zagledam fvette rane, Koje z-grifih ja ponovih, Koje ufanye meni offane? Kakav ffrahce biti ovi?
-
- (12,13,14.)
15. Sctocsu recsi? vi planine, Verh fje mene oborite, I u tamne me dubine, Nefricsnoga Zatvorite.
- (16.)
17. Ti paklena zini jamo! Ah lafnie jeftmi biti! U nefricsnih mukah tamo, Dokle odide Bog ferditi.
-

13. Otče milli! od Milosti! *sad na sudu
skrovitomu, *od grihame sviuh prosti; *Ti
po Namistniku tvomu.

14. Ah kad dojdeš svit suditi, *i blažene u
Raj zvati! *medju njima dajmi biti, * s'tobom
u vik kraljevati.

Jaich, VBP (1848), Pisma. Od Pakla.

19 strofa; stih označen zvjezdicom; /169–1170/

1. S'Promišljanjem živim sada *U Pakao hodme
živi; *da sveršivši život, tada *nedojde-
mo grišni, i krivi.
2. Eto! kako zja nečisto, *ognjevito, i dubo-
ko; *ono mukah sviuh misto: *dna nemo-
že vidit oko.
3. Oganj, klište, mači, zmie *svaka muka
ovog svita; *kao u Paklu, tako nie *sva za
jedno strahovita.
4. Nikadase tu nebili *zora; nitće igda sva-
nut; *tamni u mraku grišnik cvili, *nitiće
mu igda odlanut.
5. Tu ognjeno kipi more; *i plamena prilju-
toga; *strahovite baca gore, na grišnika pro-
kletoga.

–

(18.–22.)

23. Kada dojdeš fvit fuditi,
I blaxene k–tebi zvati,
Medyu nyima dajmi biti,
Z–tobom u vik kraljevati.

Mulih, BP, Pjsma XXV. Od Muke Paklene.

32 strofe; katren; /79–83/

1. Z–Pomišljenem xivim fada,
Cse ffo u pakao hodmo xivi,
Da u nyega mi nikada,
Nedojdemo z–tilom krivi.
 2. Nut gledajmo! kako zija,
To jezero priduboko?
Gdije muka fmertnog griha,
Dna nemoxe vidit oko.
- (3.)
4. Ogany, macsi, kollo, zmie,
I fva muka fvega fvita,
Tako kao ova nie,
Sva zajedno ftrahovita.
 5. Nikad zora nebili fe,
U onomu guftom mraku;
Jere vicsna nocs cerni fe,
I pri ftra fci fvitloft fvaku.
 6. Tu ognjeno vrie more,
I plamena priljutoga,
Strahovite hita gore,
Na grišnika prokletoga.

6. Ah za muke nesrićnomu, *primlogobi iskra
bila. *jerje rosa pram onomu, *ognja na-
šeg ljuta sila. –
7. Niti pamet to doseći, *niti jezik izgovorit
*može dosta, štoće reći: *u paklenoj vatri gorit. –
8. Mučen grišnik tu svakako; *jošt će Pravdi
Božjoj platit; *i za grišno dillo svako *oso-
bitu muku patit. –
9. Tuće kano gvozdje isto *od žestoke vatre
dilo, gorit bludne, i nečiste: *ah! usiane uvik tilo. –
10. Jezik učen psovat, gerdit; *i sramotno
govoriti; *i zakletvom laž potverdit, *razte-
zanće, s'klištih biti. –
11. Serdce, koje oproštenje *uvridjenja ne
ktih dati, *za činjeno osvetćenje, *tuće
aždaja derpat klati. –
- (7.–13.)
12. Jeli koje zlo još veće? *ah jest! jerbo iz
tamnice *prokletoga oko neće *nigda Bož-
je vidit Lice. –
13. Bitće vika: jao! jao! *kudsma tužni, ka-
mo došli! *dabi to svit virovao, *nebi ljudi
na grih pošli. –
- (15.–18.)
14. O vi gdiste ljute smerti! *sveršite nam
život strilje; *o dabi na moć umerti! *ne-
moremo podnit sille. –
19. O vi gdiste ljute smerti?
Da nas neudrite firille!
O dabi nam mocs umerti!
Nemoxemo terpit fille. –
15. Ah! zaludo smert želite *duše uvik izgub-
ljenje; *jer da mrući vi živite *u vik, jeste
odsudjene. –

16. O ti Muko vikovita! *koja tvoj nestra-
ši plamen *serdca, jesu kamenita, i još tvr-
dja nego kamen. —
17. Zubnu istom bolest nebi *mogo u vik ti
podniti; *kako dakle težak tebi *bitće oganj
vikoviti? —
18. Grišna dušo!, eto znadeš *sad zlo tebi
pripravljeno; *uto sutra da propadeš, *tko
zna? tebi je sudjeno. —
- (20.–27.)
19. Na postelju, u smertno mu *grihu danas
spavat ležeš; *a u ognju paklenomu *sutra
nadješ, dase žežeš.
28. Danas grihu u fmertnomu,
Na postelju fpavat lexes,
A u ognju paklenomu,
Sutra najdes, dafe xexes.
(29.–32.)

Izuzetak je načinjen samo u odnosu na jednu pjesmu iz Mulihove knjige — Jaićeva varijanta ima više strofa, a ne manje, kako je to bilo u prethodnim primjerima.

Jaich, VBP (1830), Pisma XII.

15 strofa; tercet; /68–69/

1. Amo sad grishnici, mojoj se prilici okrenite;
Nili to uvidjenje vashe uvridjenje,
Promislite!
2. Od moje mladosti, ja neimam radosti: ni pokoja;
Shtosam vam skrivio, doklesam xivio,
Poslushajte.

Mulih, BP, Pjsma VI. Prigorka tuxba propetoga
Jfjuša, nad tverdokornimih grišnicih.

9 odjeljaka; stih nejasan; /18–20/

1. Amo o grišnici, kmojojfe prilici, okre-
nite! J name gledajucs, na vaŕfe ogle-
dajucs, fpomenite: *Nili to vidjenje,
vaŕce uvridjenje, promiŕlite? ŕtome uvri-
diti, gorje pogerđiti, joŕe mislite?
2. Doklamŕam xivio, ŕetoŕam vam skri-
vio, ja nekrivi? Znebaŕam ŕtupio; vas dabi
odkupio, ja Bog xivi. *Odkadŕe porodih,
prid ocsi prihodi, muka moja, od moje
mladoŕfi, nebihmi radoŕfi, nit pokoja.

3. S'Nebasam snishao, na zemlju doshao, vash
Stvoritelj,
Jasam vas ucsio, dab' vas uputio,
Na put Boxji. –
4. Mukusam terpio, i svu kerv prolio, za vas ljude;
A vi me krivite, ljuto progonite,
Bash do smerti. 3. Rad vas jam izbijen, i na krix pribijen,
odkupitely. znojmeje polio, fvu kervjam
prolio, vajc Spafitely. (...)
5. Ruxnome psujete, na lice pljujete, i gerdite,
Uxemi pletete, da me privexete,
K'stupu tverdom. 4. Dabi vas zvi fio, na Krixu vi fio, je jam
propet. Vi csavle kujete, dame prikujete,
na krix opet. *Ruxnome pljujete, na lice
plyujete, pogerdnici. Krunumi pletete, na
glavu mecsete, o kervnici!
6. Ljutome shibate, bicsom udarate moje tilo,
Krunu mi pletete na glavu metjete,
Prinemilo. 4. (korespondentnost samo u odnosu na neke
dijelove iz 4. odjeljka, koji smo gore naveli!)
7. Pridamnom klecate, menise rugate, jel to fala?
Csavljemi kujete, da me prikujete,
Na krix opet. 4. (dio iz 4. odjeljka!)
8. Ja za vas ubien, i na krix pribien vash Spasitelj,
Ondi sam xedjao, od vas pit iskao,
Na csas smerti. 3. (dio iz 3. odjeljka!)
(5.–9.)
9. Csimsteme poili, shtostemi davali, xucs, i surche,
Al' ja pit nehtido, vech umert hotido,
Za grishnike. –
10. Kadsam krix nosio, skrozmeje probio znoj
kervavi,
Na njem' sam visio, dushu izpustio,
Za vas grishne. –
11. Za vas sam terpio, i zadovoljio Bogu Otcu,
Sadami kaxite, od mene traxite,
Zar shto vishje? –

12. Vishje dat nemogu, jerbosam stim Bogu, –
 zadovoljio;
 Od sinovah vraxjih, postaliste Boxji,
 Bratja moja!
13. Po mojoj vridnosti, dar Boxje milosti, sad imate, –
 Ah! grishni csoviche, tose teb' doticse,
 Probudi se.
14. Promisli skrusheno, Dobro uvridjeno, i pokajse, –
 Pristani grishiti, i pocsmi xaliti,
 Grihe tvoje.
15. Isuse ljubljani! za me ubieni, smilujmise, –
 Tebi privelika, slava bud' i dika,
 Uvik vika. A m e n.

Na temelju paralelno ispisanog pjesničkog materijala mogli bismo zaključiti da Jaić nije sve pjesme iz Mulihove knjige preuzimao na isti način. Vidljiva su najmanje tri oblika preuzimanja:

- u obliku navoda: ono što donosi na ovaj način nije jezično, stilski, leksički ili sadržajno preoblikovano; drugačija je jedino grafija; uglavnom je riječ o pjesmama koje su strogo određene obrednom radnjom, misom na primjer (Mulihova *Pjsma XIII.*).
- ispuštanjem ili sažimanjem nekih starih i dodavanjem novih strofa: riječ je o onim Mulihovim pjesmama koje govore o pokori, smrtnom grijehu, četiri posljednje stvari čovjeku (o smrti, sudu i paklu /ali ne i o raj u nebeskome!/?), svetoj pričesti i o jednoj marijanskoj pjesmi (takvo je preoblikovanje doživjela Mulihova *Pjsma IV, V, IX, XIV, XVIII, XXIII, XXIV, XXV.*).
- preuzimanje samo nekih starih motiva ili rečenica (ne i cijelih strofa!) s dodavanjem novih strofa. Potvrđuje to Mulihova *Pjsma VI.*, jer na primjer iz njezina četvrta odjeljka tri rečenice (stih?) korespondira s tri strofe u Jaićevoj verziji. Izgleda to ovako:

Jaich, VBP (1830), Pisma XII.

5. Ruxnome psujete, na lice pljujete, i gerdite,
Uxemi pletete, da me privexete,
K'stupu tverdom.

6. Ljutome shibate, bicsom udarate moje tilo,
Krunu mi pletete na glavu metjete,
Prinemilo.

7. Pridamnom klecate, menise rugate, jel to fala?
Csavljemi kujete, da me prikujete,
Na krix opet.

Mulih, BP, Pjsma VI.

4. Dabi vas zviŕfo, na Krixu viŕfo, jeŕam
propet. Vi csavle kujete, dame prikujete,
na krix opet. *Ruxnome pfujete, na lice
plyujete, pogerdnici. Krunumi pletete, na
glavu mecsete, o kervnici!

4. Dabi vas zviŕfo, na Krixu viŕfo, jeŕam
propet. Vi csavle kujete, dame prikujete,
na krix opet. *Ruxnome pfujete, na lice
plyujete, pogerdnici. Krunumi pletete, na
glavu mecsete, o kervnici!

4. Dabi vas zviŕfo, na Krixu viŕfo, jeŕam
propet. Vi csavle kujete, dame prikujete,
na krix opet. Ruxnome pfujete, na lice
plyujete, pogerdnici. Krunumi pletete, na
glavu mecsete, o kervnici!

Ovakvo usporedbeno čitanje Mulihovih *Bogolyubnih pjsama* i Jaićeva *Vinca* dovelo nas je do ovih spoznaja:

1. najveća se sličnost s predloškom ostvaruje pri preuzimanju u obliku navoda. Duže pjesme obično skraćuje, i to tako da izostavljena Mulihova strofa podrazumijeva korespondentnost s prvom koja slijedi iza nje, što znači da nije došlo do remećenja redosljeda strofa izvornika. Ponekad se jave sitne preinake, ali s velikom količinom nelogičnosti, na primjer:

2. Tvoju volju daj spuniti, i po tvojoj milosti,
Dushu, tillo saraniti, griha duge sve prosti.
(Jaich, VBP /1830/, str. 24.)

22. Tvoju volju daj ŕpuniti,
i po tvojoj miloŕfi,
Duŕcu, i tilo nahriniti,
Griha duge ŕve proŕfi.
(Mulih, BP, str. 38.)

Jaić je, dakle, Mulihovu riječ *nahraniti* zamijenio riječju *saraniti*. Ova preinaka nije u skladu s cjelinom pjesme ni Jaićeve, a posebice ne i Mulihove, u kojoj se upravo u onim ispuštenim strofama razvija metafora o svetoj pričesti kao *hrani* duše (a ne *sahrani* duše!).

2. znatno manji stupanj sličnosti s Mulihovim predloškom vidljiv je u drugom i trećem obliku preuzimanja. Samo površan pogled na ispuštene ili prerađene strofe govori o Jaićevoj nesklonosti baroknome ornatusu i određenim baroknim temama. Na primjer Jaić vješto izbjegava:

— oksimoronske konstrukcije

Neimam mira, ni pokoja, *ili jidem ili piem
*smućujese pamet moja * nitse obazrit
kuda smiem.
(Jaich, VBP /1848/, str. 167.)

Neimam mira, nit radoŕi,
Ali jidem, ali pijem,
Sitŕam iŕto od xaloŕi,
Veŕŕeacs ŕe gorko ŕniem.
(Mulih, BP, str. 76.)

— sintaktički paralelizam + figura dikcije (omeoarkton: *vapiucsi–vapie*)
(ispušteno)

(Jaich)

— paregmenon

(ispušteno)

(Jaich)

Tebe traxi vapiucsi,
I vapie uzdiŕucsi, (...).
(Mulih, BP, str. 46.)

20. O Jŕŕiŕe! ja Te lyubim,
Ako i xivot u tom zgubim
Dati lyubav tvoju platim,
I lyubecs lyubav povratim.

(Mulih, BP, str. 47.)

— anaforično nabranje + sintaktički paralelizam + paregmenon
(ispušteno)

24. Onje kripoŕt tve kripoŕti,
On dobrota tvoyh dobrota,
On je radoŕt tve radoŕti,
Onje xivot tvog xivota.

25. Onje lik tvoj; zdravje verne,
Onje hrana; glad na fti,
Onje pitje; xedyu uterne,
Onje fvitloft; du fci fviti.

26. Onje blago; da fveg dofti,
Onje pomocs; du fcu obrani,
Onje miloft; grihe oprofti,
Onje fpa fnye; du fcu fahrani.

(Jaich)

(Mulih, BP, str. 17.)

- na tematsko–motivskoj razini ispušta motiv razmetnoga sina (Mulih, BP, str. 78, strofa 22), prolaznosti (Mulih, BP, str. 73, strofa 4. i 6.) i oholosti (Mulih, BP, str. 75, strofa 14), oplakivanja grijeha suzama (Mulih, BP, str. 82, strofa 31; str. 19, strofa 8), pretvaranja suza u biser (Mulih, BP, str. 47, strofa 17), *unio mysticae* (Mulih, BP, str. 17, strofa 23).

Izbjegava, dakle, »visoke« i za barok karakteristične teme i motive!

* * *

Prisutnost tekstova drugog pisca, Antuna Kanižlića, u Jaićevu *Vincu* nije upitna, jer ga u predgovoru spominje sam autor. »(...) — pridavshi misne, i ostale potrebite molitvice iz *Kanixlicha ponajvishe knjige*; (...)«²² (potcrt. Z. Š.)

Ako bismo bezrezervno vjerovali Jaiću, onda bismo Kanižličeve tekstove tražili samo u drugom, molitveničkom dijelu *Vinca*, ne i u onom prvom, pjesmaričkom. Usporedbeno čitanje Jaića i Kanižličevih molitvenika i katekizma pokazuje drugačije stanje stvari: iz Kanižlića Jaić nije uzimao samo *molitvice*, nego i pjesme. Pri tome treba naglasiti da Jaiću nisu bile jednako zanimljive sve Kanižličeve knjige, jer iz dva molitvenika nije preuzeo ni jedan tekst (riječ je o: *Bogolyubstvu Na po fctenye Svetoga Francesca Saverie, Dru xbe Isusove (...)* / Trnava 1759./ i *Primoguchim i sardce Nadvladajuchim uzrocima* /Zagreb 1760./). U svoj je *Vinac* Jaić uvrstio dio onoga što je Kanižlić objavio u *Utociisctu Blaxennoj Divici Mariji (...)* (Mneci 1759; u nastavku teksta koristimo skraćeni naslov *UBDM*), *Maloj i svakomu potrebnjoj Bogoslovici (...)* (Ternava 1773. — peto

izdanje; u nastavku teksta koristimo skraćeni naslov *MSPB*) i u *Bogoljubnosti molitvenoj (...)* (Budim 1794. — u nastavku teksta koristimo skraćeni naslov *BM*).

Iz *UBDM* Jaić je pjesme preuzimao na dva načina:

— u obliku navoda:

Jaich, VBP (1830), Pisma XV.

5 odjeljaka; stih nejasan; /89/

*Zdravo o Divice slatka Mati!*²³

Jaich, VBP (1830), Pisma II.

8 strofa; distih + refren u katrenu; /78–79/

Majko Divo! ti jedina,

Jaich, VBP (1830), Pisma XIII.

8 strofa; 1 stih refrena + distih + 1 stih refrena
/87–88/

Majko milla! kakva silla

Kanislich, UBDM, Pisma Csetvarta u svako vrime podobna; a navlafito kada Proceſion u Carquv dogye.

5 strofa; sestina, stihovi različite duljine; duljine; /848–849/

Zdrava o Divico slatka mati!

Kanislich, UBDM, Pisma Sceſta. Zazivanye Gofpe na pomoch.

8 strofa; katren + refren u katrenu; /852–854/

Majko Divo! ti jedina

Kanislich, UBDM, Pisma Osmo; kad Proceſion odlazi,

imase u Carkvi pivati.

8 strofa; 2 stiha refrena + katren + 2 stiha refrena
/857–859/

Majko milla! kakva silla

— ispuštajući određene strofe iz predložka bez sadržajnoga sažimanja:

Jaich, VBP (1830), Pisma VIII.

18 odjeljaka; stih nejasan; /83–85/

Mario! Mario! ti mila ljubico,

Jaich, VBP (1830), Pisma XVII. Fala Imena MARIE.

17 strofa; distih; /89–90/

Pisme tashte zanimite,

Kanislich, UBDM, Pisma parva, priſtojna u svako, navlafito u vrime Proceſiona.

24 odjeljaka; stih nejasan; /835–840/

Mario, Mario! ti milla Lyubico,

Kanislich, UBDM, Pisma Sedma. Fala Imena MARIE.

25 strofa; katren; /854–857/

Pisme tashte zanimite,

Jaich, VBP (1846), Pisma XX. U kojoj
Mladichi Isusa, a Divojke Mariu na Izminu,
i zajedno fale.
16 strofa; strofa od 5 stihova; /121–124/
Pismu novu svi pivajmo.

Kanislich, UBDM, Pisma druga, u kojoj
Mladichi Isusa, a Divojke Mariu na izminu, i
zajedno fale.
18 strofa; strofa od 5 stihova; /840–843/
Pismu novu svi pivajmo,

U odnosu na Kanižličevo *Utočište* Jaićevu su pozornost u prvom redu privukle pjesme koje su bile pjevane za vrijeme procesiona u Aljmašu, jer na primjer za treću pjesmu (a ima ih ukupno devet!) Kanižličić kaže da se pjeva »(...) *kada Procesion s berda u Almaš snilazi, za ovo mi što, i vrime sloxena.*« (str. 843). Jaić je, dakle, posegnuo za onim pjesmama koje su bile vezane za obred; pri tome su intervencije u tekstu minimalne (ako izuzmemo metričko–strofično preoblikovanje!) čak i onda kad vrši selekciju strofa (ispušta 2 do 8 strofa, uglavnom u kontinuitetu).

Druga je Kanižličićeva knjiga — katekizam *Mala i svakomu potribna Bogoslovica* — Jaiću bila vrlo dobar izvor građe. Dvanaest smo naslova uspjeli pronaći i u *Vincu* i u *Bogoslovici*, a čak je 10 pjesama Jaić donio u obliku navoda, a samo dvije neznatno preradio, odnosno samo skratio. Riječ je o ovim pjesmama:

Jaich, VBP (1830), Pisma I. Prid Pridikom.
8 strofa; strofa od 5 stihova; /3–4/
Dojdi knami Dushe Sveti!

Kanislich, MSPB, Pisma Prid Pridikom.
8 odjeljaka; stih nejasan; /188–189/
Dogvi knami Dusce sveti!

Jaich, VBP (1830), Pisma I.
Uzdisanje dushe pokorne k'Isusu.
13 strofa; distih; /25/
O Isuse! uspomena,

Kanislich, MSPB, Pisma.
Uzdisanye Dusce pokorne k–Isusu.
13 strofa; katren; /202–204/
O Isuse! uspomena;

Jaich, VBP (1830), Pisma II.
Od kripostih bogoslovnih.
9 odjeljaka; stih nejasan; /26/
Ja virujem, jase uffam,

Kanislich, MSPB, Pisma.
Dilla od Kripofiti Bogoslovnih.
9 odjeljaka; stih nejasan; /195–196/
Ja virujem, jase uffam,

Jaich, VBP (1830), Pisma II.

6 strofa; tercet; /30–31/

Svi jezici zapivajte

Jaich, VBP (1830), Pisma XIII.

19 strofa; distih + 2 stiha refrena; /51-52/

Cseftit svitu danak svemu,

Jaich, VBP (1830), Pisma IV.

22 strofe; distih + refren u katrenu; /60-62/

Isukerste! Ljubav tvoju,

Jaich, VBP (1830), Pisma IX.

20 strofa; tercet; /65-67/

Stashe placsuch tuxna Mati

Jaich, VBP (1830), Pisma IV.

11 strofa; distih; /72–73/

Isukerstnam slavni uskersnu a mrak tavni,

Jaich, VBP (1830), Pisma VI.

13 strofa; distih + 1 stih refrena; /82-83/

O Mario Majko milla, Majko milloserdnosti!

Jaich, VBP (1830), Pisma I. Za svaku Svetkovinu.

12 strofa; katren; /114–115/

Pivajmo danashnji Blag dan slavechi,

Kanislich, MSPB, Pisma. Na Brascancsevo.

6 strofa; sestina (stih označen zvjezdicom);

/207–208/

*Svi jezici zapivajte **

Kanislich, MSPB, Pisma. Na Boxich.

19 strofa; katren (stih označen zvjezdicom) + refren

u katrenu; /204-206/

*Cseftit svitu danak svemu; **

Kanislich, MSPB, Pisma. Od Muke Isukerfove.

22 strofe; katren + refren u katrenu; /198–200/

Isukerfte! lyubav tvoju

Kanislich, MSPB, Pisma. Od Gospe Xalofne.

20 strofa; distih; /229–230/

Stasce placsuch tuxna Mati;

Kanislich, MSPB, Pisma. Na Uskers.

11 strofa; distih (stih označen zvjezdicom); /206–207/

*Isukerftnam slavni uskersnu: a mrak tavni **

Kanislich, MSPB, Pisma. Dusce Pokornice Gosu

zazivajuče.

13 strofa; distih (stih označen zvjezdicom) + 1 stih

refrena; /225–226/

*O Mario Majko Milla! Majko milloserdnofiti; **

Kanislich, MSPB, Pisma Opchjena. Od Svetih;

kojase moxe

pivati u svaku Svetkovinu imenujuchi Svetca, (...).

12 strofa; katren (stih označen zvjezdicom); /238–240/

*Pivajmo danascnyi Blagdan slavechi; **

Mehaničko skraćenje, bez sadržajno–smislaonoga sažimanja doživjele su pjesme:

Jaich, VBP (1830), Pisma pod S. Missom IV.
15 strofa; katren; /17–20/

Falu sada uzdajmo,

Jaich, VBP (1830), Pisma III.

7 strofa; distih; /31/

Zdravo Sunce boxanstveno!

Kanislich, MSPB, Pisma pod Svetom Misom.
25 strofa; oktava (stih označen zvjezdicom);
/189–194/

*Falu sada uzdajmo **

Kanislich, MSPB, Pisma Od Prisvetoga
Sakramenta Otarskoga.

13 odjeljaka; stih nejasan; /196-197/

Zdravo Sunce Boxanstveno!

Treća Kanižličeva knjiga u kojoj možemo prepoznati određene tekstove iz Jaićeve *Vinca*, ponovo je molitvenik. Riječ je o *Bogolyubnosti molitvenoj* (Trnava 1766.²⁴), za koju je Josip Bösendorfer zapisao da je »(...) *najbolji slavonski molitvenik, na kojemu su i drugi gradili. Jezik je pravi slavonski i pravom se može reći, da je tek Kanižlič naučio Slavonca moliti.*«²⁵

U preuzimanju pjesničkih tekstova Jaić se uglavnom nije služio postupkom cjelovitog navođenja pjesme iz predloška. Od četiri pronađena naslova samo bismo jedan mogli ubrojiti u ovaj oblik. Riječ je o tekstu koji smo već pronašli i u *Maloj i svakomu potrebnjoj Bogoslovici*, ali pod naslovom *Pisma*. Na Brascancsevo:

Jaich, VBP (1830), Pisma II.

6 strofa; tercet; /30–31/

Svi jezici zapivajte

Kanislich, BM (1794), Pisma S. Thome od Aquina.

6 strofa; sestina; /243–244/

Svi jezici zapivajte

Ostali su tekstovi doživjeli znatnije prerade: od ispuštanja strofa, strofično–metričkog preoblikovanja do vrlo vidnih intervencija u tekstu, na primjer:

Jaich, VBP (1830), Pisma IV.

Od S. Ivana Nepomucena.

9 strofa; tercet; /103–104/

Blag dan ovi zvizdam siva,

Kanislich, BM (1794), Pisma.

Od S. Ivana Nepomucena.

18 strofa; sestina; /393–395/

Blagdan ovi zvizdam fiva,

Jaich, VBP (1830), Pisma IV.

8 strofa; distih; /93–94/

Zdrava morská Zvizdo zdrava!

Kanislich, BM (1794), Pisma.

7 strofa; katren; /351–352/

Zdrava morská zvizdo! zdrava

Jaich, VBP (1830), Pisma Za Mertve.

19 strofa, tercet; /116–118/

Dan od sercsbe strachnom sillom,

Kanislich, BP (1794), Pisma. Koja je govori na Mišji za mertve.

19 strofa; katren; /560–563/

Dan od Jercsbe, ftrahoviti.

Dok je u preuzimanju ovih Kanižličevih pjesničkih tekstova Jaić bio dosta slobodan, dotle je u donošenju Kanižličevih proznomolitveničkih partija bio u cijelosti vjeran predlošku; drugačija su samo neka pravopisna rješenja.

Jaić je, naime, u svoj *Vinac* uključio i, kako on kaže, *potribite molitvice*, tj. one koje se govore u jutro, na večer, prije i poslije ispovijedi, prije i poslije pričesti. Spomenuto je preuzimao u obliku navoda, što potvrđuju sljedeće korespondentnosti:

Jaich, VBP (1846)

- Bogoljubnost Juternja. /200–206/
- Bogoljubnost Vecsernja. /206–209/
- Dillo od Zafaljenja. /222–225/
- Uzdisanje Pokorne Dushe. /225–226/
- Obechanje. /226/
- Molitva pristupajuchega na Ispovid. /227/
- Uzdisanje posli Ispovidi. /228–229/
- Dillo od Zacsudjenja. /229–231/
- Dillo od Xelje. /231–235/

Kanislich, BM (1794)

- Bogoljubnost juternja. /1–7/
- Bogoljubnost vecsernja. /48–52/
- Dillo od zafaljenja. /126–130/
- Uzdižanje Pokorno. /134–137/
- Obechanje. /140–141/
- Molitva prišupajuchega na Ispovid. /142–144/
- Uzdižanje posli Ispovidi. /145–146/
- Dillo od Zacsudjenja. /156–159/
- Dillo od Xelje. /167–174/.

Mogli bismo, dakle, reći da su i u odnosu Kanižličeve molitvene i katekizamske knjige (slično kao i u odnosu na Muliha!) Jaiću bile interesantne u prvom redu one pjesme i molitve koje su imale naglašenu praktičnoobrednu vrijednost (pjesme vezane za procesiju, pjesme i molitve koje se pjevaju i govore za vrijeme svete mise, koje su vezane za ispovijed, pričest te neke marijanske pjesme), a uopće

ga nisu zanimali oni Kanižličevi molitvenici u kojima je došla do izražaja barokna retorika (mislimo na *Bogolyubstvo Na počtenye Svetoga Francescka Saverie (...)* /Trnava 1759./ i na *Primoguche i sardce Nadvladajuče Uzroke (...)* /Zagreb 1760./²⁶) i molitva predviđena za individualno, pojedinačno izražavanje pobožnosti.

5. REZULTATI USPOREDBENOGA ČITANJA

Usporedbenim smo čitanjem došli do jednog dijela odgovora na pitanje — što je Jaić preuzeo od Muliha, a što od Kanižlića. Ostalo je otvoreno pitanje odnosa Jaić–Kanižlić–Mulih, jer treba pronaći i ono što je zajedničko svoj trojici. Da postoje stanovite veze između navedenih pisaca, potvrđuju dva teksta — jedna je pjesma pokornička, a druga marijanska.

<u>Jaich, VBP (1830), Pisma I.</u> Uzdisanje duše pokorne k'Isusu.	<u>Kanislich, MSPB, Pisma.</u> Uzdisanje Duce pokorne k–Isusu.	<u>Mulih, BP, Pisma XIV</u> Uzdijčene K–pridragomu Jffu fu, i prisladkomu nyegovu Jmenu.
13 strofa; distih; /25/ <i>O Isuse! uspomena</i>	13 strofa; katren; /202-204/ <i>O Isuse! uspomena</i>	29 strofa; katren; /45–49/ <i>O Issuse! ušpomena,</i>
<u>Jaich, VBP (1830), Pisma VI.</u>	<u>Kanislich, MSPB, Pisma.</u> Duce Pokornice Gospu zazivajuče	<u>Mulih, BP, Pisma XVIII.</u> Utecsenye grične Duže k–Mariji od miloferdja, gdiže i fverčeno pokajanye uzderxava.
13 strofa; distih + 1 stih refrena; /82–83/ <i>O Mario Majko milla,</i>	13 strofa; distih (stih označen zvjezdicom) + 1 stih refrena; /225–226/ <i>O Mario Majko milla!</i>	15 strofa; katren + 2 stiha refrena; /58–60/ <i>O MARIO Majko milla!</i>

Na kraju recimo — ovakvim sučeljavanjem književne građe došli smo do spoznaja koje bismo mogli sažeti u nekoliko točaka:

1. novije pjesmarice uistinu izrastaju iz starijih (Tomo Matić), kojima se moraju pribrojati i knjige kao što su molitvenici i katekizmi;
2. Muliho i Kanižličevo pripadanje isusovačkome redu, odnosno Jaićevo pripadanje franjevačkome utjecalo je, vjerojatno, i na njihovo književno

stvaralaštvo: nasuprot isusovačkoj retorici, u kojoj dolazi do izražaja obrazovanost i učenost, stoji franjevački stil izražavanja — jednostavan i razumljiv običnu čovjeku. Potkrijepimo to primjerom: Jaić gotovo redovito preskače reminiscencije vezane za lik Mandalijene grijesnice!

3. Jaić je preuzimajući tekstove, pjesničke i molitvene, iz postojećih knjiga načinio nešto što ga je udaljilo ili vidno odijelilo od isusovačke baroknosti — ispuštajući određene strofe, stihove, motive, određene retoričke ukrase, Jaić je čitatelju umjesto zapletene književne poruke dao tekst jednostavan, neopterećen isusovačkom knjiškom načitanošću.²⁷ Desilo se to u vremenu neposredno prije hrvatskog književnog preporoda, čiji su autori programa i manifesta progovorili ponešto i o Dubrovčanima i o baroknome klasicističkome stilu (npr. Stanko Vraz, »O Dubrovčanima« / *Kolo* 1847./)²⁸ Desila se tako u odnosu na *Vinac* jedna slučajna podudarnost između onovremenih književnih programa i njega kao književnog proizvoda, jer, s jedne strane, u programatskim člancima do realizma čitamo kritiku mladih pisaca zbog njihova prepisivanja i kopiranja starih Gundulića i Palmotića, a s druge strane, godine 1827. pojavio se *Vinac*, u kojemu Jaić izbjegava zapletenu retoriku setečentista Muliha i Kanižlića.

Naravno iz navedenoga ne želimo izvući zaključak o Jaiću kao poetološki osviještenu subjektu, jer jednostavnost njegova izraza nije rezultat studiozne analize hrvatske književne baštine, nego je određen priprostim i jedva pismenim recipijentom te franjevačkim načinom života.

4. Jaićev je *Vinac* doživio veliku popularnost. Razlog tomu je, između ostaloga, i praktičnouporabna vrijednost knjige. Jaić je, naime, imao vrlo izrazit smisao za red (»U ovu sverhu sabrah ja, i postavih u neki Red ovi, tako nadpisani: vinac bogoljubnih Pisamah«, — /.../. /potcrt. Z. Š./), kojim je čitatelju omogućio jednostavno snalaženje i pronalaženje određenoga teksta. Imao je pritom na umu i čitateljevo raspoloživo vrijeme, zbog čega je dosta često skraćivao pjesme iz izvornika.

I jedan detalj formalne naravi dijeli Jaićevu knjigu od stare osamnaestostoljetne — napustio je trovršno obilježavanje stranica. Zadržao je paginaciju i periodično obilježavanje listova npr.: 1, 1* /= 1. i 3. stranica/ + 12 neobilježenih stranica + 2, 2* /= 17. i 19. stranica/ + 12 neobilježenih stranica + 3, 3* /= 33. i 35. stranica, itd.), a ispustio je kustode.

5. U *Vinac bogoljubih pisamah* Jaić je unosió, uglavnom, tekstove istih generičkih obilježja. Riječ je o liturgijskoj lirici²⁹ (crkvenim pjesmama, verzificiranim molitvama), i to većinom bez fabule, jer je autor *Vinca* izbjegavao duže pjesme, što potvrđuju i njegova česta skraćnja u odnosu na predložak.

Iz navedenoga bismo konteksta mogli izdvojiti dvije pjesme iz *Vinca*. Riječ je o pjesmama koje su predviđene *Za blage dneve Boxicha*,³⁰ ali čija kompozicijska, sadržajna i stilska strana nije određena samo obrednom radnjom, nego i retoričkom aparaturom. Naime, u dvjema pjesmama — *Pisma V.* i *Pisma XVII.* — čija je tematika također religiozna, nameće se stil kao tematici ravnopravan ili čak i važniji strukturni element pjesme. Tema je u tim pjesmama bitna, ali je isto toliko (ako ne i više!) bitan i stil: pet grafema (a, e, i, o, u) određuje pet strofa, a izgled jedne strofe određuje ponavljanje jednoga samoglasnika, i to u obliku ovih figura dikcije:

— interjeksije	— A! a! a!;
— asonance	— <u>A! a! a!</u> za Boga, <u>a! a! a!</u> dragoga!;
— aliteracije	— Shtoché biti od toga, mog' vidjenja mlogoga?!;
— omeoteleutona	— A! a! a! za Boga, a! a! a! dragoga?!
Shtoché biti od <u>toga</u> , mog' vidjenja mlogoga?!
A! a! a! od <u>toga</u> , a! a! a! svitloga,
Shtoché bit' od Nebesah, videmise csudesá.

Kao primjer navodimo *Pismu V.* /45–46/:

1. Nov Glas nosimo vami Pastiri,
Stojte prosim stalni u virri,
Nochas jest se zgodilo, Nebose otvorilo,
A! a! a! za Boga, a! a! a! dragoga!
Stoché biti od toga, mog' vidjenja mlogoga?!
A! a! a! od toga, a! a! a! svitloga,
Shtoché bit' od Nebesah, videmise csudesá. | 2. U Betlemu hodte motriti,
I golemu svitlost viditi,
Poklontese Divici, ka rodi u shtalici.
E! e! e! Diteshce, e! e! e! Sunashce.
Dal pricsudne Divice, jer rodi brez krivice.
E! e! e! Jaslice, e! e! e! slamicę,
I josh dvi xivinice, griju Sina Divice. |
|--|---|

3. Navistitelj Angjeo navisti,
 Da Spasitelj rodise isti,
 Po pricisistoj Divici, i lexi u slamicj.
 I! i! i! na slami, i! i! i! dragnamj.
 Lipshi jest od svih ljudih, jaga darom ponudi.
 I! i! i! dojtj, i! i! i! poviti,
 Po pricisistoj Divici, mil Sinak u shtalici.
4. Sin Marie Isus nazvase,
 Nashe grihe sve primi nase,
 On hotise roditi, nas sobom sjedinit.
 O! o! o! pridrago, o! o! o! svim blago,
 Bog se je ponizio, csovik pak uzvisio,
 O! o! o! prixeljno, o! o! o! temeljno,
 Sviu ljudih veselje, sad pristante sve xelje.
5. Rad nas kada jest se rodio,
 I nas sada vech pohodio,
 Dajmomu slavu diku, u nashemu svem viku,
 U! u! u! csinjenju, u! u! u! mishlenju,
 Da mi Odkupitelju, damo i Spasitelju.
 U! u! u! molenju, u! u! u! hotenju,
 Dademo i podpunu, dobiemo svi krunu.

Ovakvo poigravanje samoglasničkim sustavom Jaić nije mogao pronaći u Muliha ili Kanižlića. Pjesmu je mogao napisati sam ili je preuzeti iz neke druge knjige. Istu maniru određivanja rimarija samoglasničkom ljestvicom poznaju i neke druge slavenske književnosti s kraja tridesetih godina 19. stoljeća.³¹

Stoga dodajmo i zaključnu pripomenu: Jaić je u svoj *Vinac bogoljubnih pisamah* unosio pjesme iz različitih razdoblja, ali ostajući pri tome na poziciji čovjeka prve polovice 19. stoljeća.

BILJEŠKE

¹ Rođen je u Slavskom Brodu 4. srpnja 1795. godine od siromašnih i pobožnih roditelja. Tri razreda pučke škole završio je u Brodu; s jedanaest godina uzeo ga je eksprovincijalni vikar Marijan Lanosović u brodski samostan za samostanskog dječaka; Lanosović ga privatno podučava, nakon čega odlazi u novicijat u Beč, te 1812. godine oblači redovničko odijelo; školovanje nastavlja u Našicama, Brodu, Vukovaru, Mohaču. Predavao je na trivijalnoj školi u Vukovaru.

Umro je u Budimu 4. kolovoza 1858. godine.

² Na naslovnici programa piše — MARIJAN JAIĆ, *Znanstveni skup. U povodu 200. godišnjice rođenja* (9. i 10. studeni 1995., Slavonski Brod). Program sam nabavila ljubaznošću gospodina Stjepa Sršana, te mu ovom prilikom za to zahvaljujem.

³ Cijeli naslov drugog izdanja glasi ovako: *Vinac i Bogoljubnih pisamah, i kojese nediljom, i s' prigodom razli- i csitih svetkovinah pod s. missom i pivati obicsaju; i iz razlicsiti duhovnih knjigah sastavljen; i il s' nacsinom csiniti i P u t k r i x a; i po i O. P. Marianu Jaichu, i reda S. O. Franceshka, Derx. kapistranske i misniku i s' dopushtenjem streshinah na svitlost i izdan.* (Budim 1830; Pritiskano slovima kraljevske mudroucsne skupshtine; 170 str.).

⁴ J. Bösendorfer, *Crtice iz slavonske povijesti*, Osijek 1910; Tiskara J. Pfeiffera; str. 427.

⁵ U ovoj su bibliografiji zabilježena slijedeća izdanja *Vinca*: četvrto (Budim 1839.), peto (Budim 1842.), šesto (Budim 1846.), sedmo (Budim 1848.), osmo (Budim 1852.), dvanaesto (Budim 1862.), trinaesto (Budim 1867.), šesnaesto (Budim 1874.), osamnaesto (Budim 1893.), devetnaesto (Budim 1896.), devetnaesto (Budim 1898.), dvadeseto (Budimpešta 1903.).

⁶ V. bilješku br. 5.

⁷ M. Jaić, *Vienac bogoljubnih pjesama (...)*, Budimpešta 1904; Tiskara i izdanje Kol. Rože i supr. (prije Bucsanszky); str. III.

⁸ J. Truhelka, *Zlatni danci*, Zagreb 1918; Tisak C. Albrechta.

⁹ Isto, str. 216.

¹⁰ M. Pavić, »Književna slika Slavonije u prvoj poli 19. vieka« *Glasnik Biskupija Bosanske i Srijemske* / Djakovo 1889, tečaj XVII, br. XXII; str. 250/.

¹¹ J. Bösendorfer, Isto.

¹² F. Fancev, »Isusovci i slavonska knjiga XVIII. stoljeća«, *Jugoslavenska njiva*, Zagreb 1922, godina VI, knjiga I, br. 5; str. 370.

¹³ T. Matić, »Život i rad Antuna Kanižlića«, u *Pjesme Antuna Kanižlića, Antuna Ivanošića i Matije Petra Katančića*, Zagreb 1940; SPH, JAZU knj. XXIV; str. XIX. Ovu je misao Matić detaljnije razradio u pet godina kasnije objavljenoj knjizi *Prosvjetni i književni rad u Slavoniji prije preporoda* (Zagreb 1945; Djela HAZU, knj. XLI; str. 49. i 50.): »Bez sumnje su neke pjesme u Kanižličevim molitvenicima u vezi s *Bogoljubnim pismama*: moglo bi biti, da je Kanižlić doista za tu pjesmaricu po koju crkvenu pjesmu ili

sam spjevao ili prema starijim pjesmaricama preradio, no moguće je dakako, da je Kanižlić i tuđe pjesme iz *Bogoljubnih pisama uzimao i preradivao za svoje molitvenike*. (...) *Ako i površno pregledamo poznatu slavonsku crkvenu pjesmaricu iz devetnaestoga vieka Vinac, vidjet ćemo, da su se još dugo mnoge crkvene pjesme u Slavoniji pjevale upravo u onom obliku, koji im je dao Kanižlić.*«

¹⁴ Razmišljajući o izvorima kojima se služio Juraj Muliš pišući *Bogolyubne pjesme*, Ivan Fuček navodi: 1. latinske himne u velikom i malom Oficiju, razne prilagođene oficije Gospi, svecima i sl.; 2. Mulišovu knjižicu *Kerschanske catholichanzke Navuka popevke* (...) (Zagreb 1727.), a 3. Izvor Mulišova katehetsko–misionarskog pjesništva jest pomoć subraće, prije svih, Matije Jušića, a vjerojatno i dragog prijatelja Antuna Kanižlića. (Ivan Fuček, *Misao Jurja Muliša o značenju i ulozi religiozne popijevke* /str. 107./).

¹⁵ J. Bratulić, »Antun Kanižlić — život i djelo«, pogovor pretisku *Svete Rožalije*, Vinkovci 1990; Biblioteka »Dukat«, knj. XXI; str. 134. i 141.

¹⁶ M. Jaich, *Vinac bogoljubnih pisamah* (...) Budim 1846.; Tiskopisom Ivana Gyuriana, i Mart. Bago; str. IV.

¹⁷ Naslovnica ne sadrži podatak o kojem je izdanju riječ; do njega smo došli posredno — prvo je izdanje iz 1827., a treće iz 1834., zbog čega bi ovo iz 1830. trebalo biti drugo izdanje.

¹⁸ Navedeno ide u prilog onoga što je zapisao T. Matić: »Poviest razvitka hrvatske crkvene knjige u Slavoniji još nije dovoljno izpitana: nema sumnje uobće o jakoj zavisnosti novijih pjesmarica od starijih, no o autorstvu ili porietlu pojedinih pjesama redovno je teško išta pouzdano reći.« *Prosvjetni i književni rad u Slavoniji prije preporoda*, Isto; str. 50.

¹⁹ Oznaka VBP je skraćeni naslov *Vinca Bogoljubnih pisamah*; uz ovu skraćenicu navodimo u zagradi i godinu izdanja, jer nismo uvijek koristili isto izdanje. Oznaka BP skraćeni je naslov Mulišovih *Bogolyubnih pjesama*; godinu izdanja ne navodimo jer postoji samo ono iz 1736. U kosoj zagradi navodimo broj stranice(a) na kojoj se određeni tekst nalazi.

²⁰ Broj u zagradi označuje strofu koju je Jaić ispustio, preskočio.

²¹ Crtica označuje nepostojanje odgovarajuće strofe u predlošku (Mulišovu ili Kanižlićevu). To znači da je Jaić dodao svoju strofu ili ju je preuzeo iz neke druge knjige.

²² M. Jaich, *Vinac bogoljubnih pisamah*, Budim 1846.; Tiskopisom Ivana Gyuriana, i Mart. Bago; str. IV.

²³ Iz pjesme donosimo samo prvi stih, jer nam prostor više ne dozvoljava.

²⁴ Molitvenik je bio vrlo popularan i doživio nekoliko izdanja: Trnava 1766, Budim 1794, Zadar 1806, Budim 1813, Zagreb 1893.

²⁵ J. Bösendorfer, Isto (str. 420.)

²⁶ Z. Kravar je u svom tekstu *Barok u staroj slavonskoj književnosti* (Revija 3/4/5/6, XXXII, 1992.) analizirao i barokne tekstove iz spomenutih Kanižlićevih molitvenika: »Promišljanja duhovna« (iz *Bogolyubstva Na počtenye Svetoga Francescka Saveriel.../*), Rane s. Franciška, Nadgrobnicu s. Ignaciju, Pismu od svetoga Alojzija, Pripovijest o mladiću Urbanu (iz *Primoguchih I sardce Nadvladajuchih Uzroka /.../*) te »Uzdisanje ljubeznivo s.

Saverije« (iz *Bogoljubnosti molitvene /...*). Nijedan od ovih tekstova barokne provenijencije nije ušao u Jaičev *Vinac*.

²⁷ V. J. Bratulić, »Isusovačko barokno govorništvo u Dalmaciji i u Dubrovniku u 18. stoljeću«, u *Isusovci u Hrvata /Zagreb 1992.*; Biblioteka »Vrela i prinosi«, knj. 3./

²⁸ O Vrazovim je kritičkim razmišljanjima Miroslav Šicel zapisao: »Stanko Vraz među prvima je pokušao odrediti svoj vlastiti stav prema tom pitanju (misli se na pitanje — na koju tradiciju hrvatski pisci toga vremena mogu ili trebaju nastaviti svoje književno stvaralaštvo? — op. Z. Š.). Ne poričući u biti stvarne vrijednosti djela najboljih dubrovačkih stvaralaca, on unatoč tome smatra da bi povodenje za tim piscima, odnosno za onim svojevrsnim baroknim klasicističkim stilom kojim su oni pisali, bilo neadekvatno i duhu i jeziku njegova vremena, pogotovo ako bi to povodenje bilo neinventivno i direktno.«, *Programi i manifesti u hrvatskoj književnosti* (Zagreb 1972.; Liber; str. 19.)

²⁹ Pod liturgijskom lirikom imam na umu pjesničke oblike namijenjene da posluže u vršenju kakve obredne radnje, najčešće mise ili molitve. Potreba za terminom »liturgijska lirika« prirodno se javlja pri proučavanju starije europske književnosti, u kojoj pored lirskih tekstova s religioznom temom, ali pretežno umjetničkog karaktera i estetičke namjene, nailazimo i na obilje lirskih pjesama obilježenih ne samo religioznom temom nego i obrednom funkcijom. Ustaljeni naziv »religiozna lirika« nije dostatan da se izrazi razlika među dvjema spomenutim podvrstama staroeuropskoga lirskog pjesništva. (Z. Kravar, *Barok u staroj slavonskoj književnosti /Isto*; str. 205./).

³⁰ M. Jaich, *Vinac bogoljubnih pisamah (...)* (Budim 1830; str. 42.).

³¹ U slovenskoj je književnosti godine 1838. France Prešeren napisao pjesmu *Pevcu* (Pjesniku): »Posebnost pesmi je zunanja oblika, napisana je v petih kiticah, ki so razporejene simetrično. (...) Rime so postavljene v strogem redu vokalne lestvice: a – e – i – o – u.« (J. Kos, *Pregled slovenskoga slovstva /Ljubljana 1987*; DZS; str. 107./).